

مطالعه عوامل تأثیرگذار بر بکارگیری شیوه‌های نوین تدریس توسط معلمان مقطع ابتدایی شهرستان گرگان در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴

حمزه آقاملایی^۱

دکتر مهران فرج‌الهی^۲

تاریخ پذیرش:

تاریخ وصول:

چکیده

این تحقیق به منظور شناسایی عوامل تأثیرگذار بر بکارگیری شیوه‌های فعال تدریس توسط معلمان مقطع ابتدایی شهرستان گرگان انجام گرفته است. جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه معلمان استخدام رسمی، حق التدریس و پیمانی یا قراردادی مقطع ابتدایی شهرستان گرگان به تعداد ۱۳۰۰ نفر می‌باشد. حجم نمونه براساس جدول مورگان و متناسب با جامعه آماری و از طریق نمونه‌گیری تصادفی به تعداد ۲۹۷ نفر به تفکیک جنسیت (۱۵۵ معلم مرد و ۱۴۲ معلم زن) در نظر گرفته شده است. طرح تحقیق از نوع توصیفی (پیمایشی) و ابزار اندازه‌گیری آن پرسشنامه محقق ساخته است که با استفاده از رایانه- بسته نرم افزاری SPSS، ضریب همبستگی بین نمرات دو بار اجرای آزمون عدد ۰/۶۱۳ برآورد شده است. برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها از آمار توصیفی (فراوانی، درصد، جدول و نمودار) و آمار استنباطی (ضریب همبستگی رتبه‌ای اسپیرمن) استفاده شد.

همچنین نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها نشان می‌دهد که:

- ۱- بین ویژگی‌های فردی معلمان و میزان بکارگیری روش‌های فعال تدریس همبستگی معنی‌داری وجود دارد.
- ۲- بین عوامل اداری و ساختاری و میزان بکارگیری روش‌های فعال تدریس همبستگی معنی‌داری دارد.

۱- کارشناس ارشد برنامه ریزی درسی

۲- عضو هیات علمی دانشگاه پیام نور تهران

۳- بین عوامل و ویژگی‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی معلمان و میزان بکارگیری روش‌های فعال تدریس همبستگی معنی‌داری وجود دارد.

۴- بین عوامل و شیوه‌های ارزشیابی و میزان بکارگیری روش‌های فعال تدریس همبستگی معنی‌داری وجود دارد.

واژگان کلیدی: تدریس، روش تدریس، روش نوین تدریس، معلم، مقطع ابتدایی، شهرستان گرگان.

مقدمه

گرچه بحث درباره تدریس، به عنوان یک فعالیت علمی و همچنین دادن نظریه درباره آن یک موضوع کاملاً تازه‌ای نیست، معهداً فرایند تدریس چه به صورت رسمی و چه به صورت غیررسمی یکی از فعالیت‌های پرسابقهٔ آدمی بوده است. کارل راجرز^۱ تدریس را به روان‌درمانی تشبیه می‌کند و می‌گوید: همانطور که در روان‌درمانی بیمار خودش را درمان می‌کند و روان‌شناس فقط به او کمک می‌نماید تا به مشکلات خود و استعداد‌های خود جهت رفع آن مشکلات پی‌ببرد، در تدریس نیز دانش‌آموز خودش مطالب را فرا می‌گیرد و معلم فقط به او کمک می‌کند که به هدف‌های آموزشی نزدیک گردد و موفق شود. برای اینکه معلم بتواند در این کمک و راهنمایی مؤثر و موفق باشد، باید افراد را به عنوان یک انسان قبول داشته باشد، آنها را درک کند و از ارزشیابی شخصیتی دانش‌آموز خودداری کند و در رفع مشکلات با آنها همدلی نماید. این روش روان‌درمانی را کارل راجرز مراجع مرکزی و این روش تدریس را دانش‌آموز مرکزی می‌نامد (مقدم، ۱۳۷۴، ص ۲۱۷).

کلارک^۲ ۱۹۷۰، تدریس را فعالیتی می‌داند که جهت ایجاد تغییر در رفتار یادگیرنده طراحی و اجرا می‌گردد.

1. Carell Ragers
2. Clark

شفلر^۱ در سال ۱۹۶۲ معتقد بود که تدریس فعالیتی است معطوف به پیشرفت دانش - آموز در امر یادگیری و هدایت شده به طریقی که یگانگی و گنجایش فکری یادگیرنده را برای قضاوت مستقل تأمین می‌سازد.

گیج^۲ در سال ۱۹۷۲ از تدریس به عنوان رفتارهای معلم به منظور تأثیر گذاشتن بر یادگیری یادگیرنده یاد می‌کند (رحال زاده، ۱۳۷۵، ص ۱۸).

ما در حال گذر از عصری هستیم که هر لحظه پدیده‌های جدیدی در زمینه و حیطه‌های مختلف در حال رخ دادن است، عصری که در آن کتاب‌ها قبل از بیرون آمدن از زیر چاپ، از نظر اطلاعات کهنه می‌نمایند در چنین شرایطی اهداف غایی و کلی تعلیم و تربیت و جهت‌گیری‌های آن باید با نیازهای فرد و جامعه تغییر کند. حال در چنین شرایطی، یاددهندگان (معلمان) چگونه می‌توانند از ابزارها و روش‌های سنتی و گذشته در برنامه‌های آموزشی به جای روش‌های جدید و نوین استفاده کنند. در فرایند تعلیم و تربیت، معلمان همواره یکی از عوامل اصلی و دارای نقش محوری در فرایند یاددهی - یادگیری هستند زیرا تحقق اهداف تعلیم و تربیت با هدایت آنان صورت می‌پذیرد. ولی متأسفانه اکثر معلمان در بخش‌های آموزشی کماکان همان روش‌های قدیمی و سنتی را در فعالیت‌های آموزشی به طور یکسویه به کار می‌گیرند. روش‌های سنتی تدریس، که تأکید بیش از اندازه بر محفوظات دارند و در آن دانش آموز، منفعل و معلم تنها عنصر فعال کلاس است دیگر پاسخگوی نیازهای جامعه امروز نیست و با استفاده از این روش‌ها نمی‌توان مهارت‌هایی چون: تولید اندیشه، تحمل عقاید مخالف، قبول مسئولیت و دیگر مهارت‌های اجتماعی و عملی را آموزش داد و به اهداف مورد نظر و مطلوب رسید ولی در مقابل روش تدریس فعال، فرایندی است که در آن نقش معلم، راهنما و تسهیل‌کننده جریان یادگیری است و دانش آموز از روی رغبت در فعالیت کلاسی حضور و مشارکت فعال دارد. در این شیوه روش یادگیری مهم است تا دانش آموز با آگاهی و اعتماد به نفس خود بتواند با مسائل برخورد و مشکلات را حل کند. با استفاده از این روش فرایندهای

1. Cheffler

2. Gage

پیچیده ذهنی رشد می‌یابند. وضع حاکم در مدارس حاکی از این واقعیت است که هنوز استفاده از روش‌های سنتی آموزش بنا بر دلایل گوناگون متداول‌ترین شیوه تدریس است. به این سبب، معلمان باید به روش‌های گوناگون تدریس مجهز باشند تا بتوانند براساس توانایی فراگیران خود، تدریس مطلوبی را ارائه دهند. که یکی از شیوه‌های رسیدن به این مهم، بهره‌گیری از روش‌های نوین و فعال تدریس به شکل مطلوب است (روحانی، ۱۳۸۳، ص ۱۹).

تدریس و آموزش چند رکن اساسی دارد. معلمان یکی از ارکان اساسی آموزش و تدریس محسوب می‌شوند درحقیقت اگر معلم از صحنه آموزش حذف شود عملاً آموزش و تدریس باقی نمی‌ماند. همچنانکه معلمان یکی از ارکان آموزش‌اند شاگردان و فراگیران نیز یکی دیگر از ارکان آموزش و تدریس به حساب می‌آیند. از این رو معلمان باید به روش‌های گوناگون و نوین تدریس مجهز باشند تا بتوانند براساس توانایی‌های فراگیران خود تدریسی موفق و مطلوب ارائه دهند. امروزه روش‌های فعال تدریس که بتوانند فعالیت‌های دانش‌آموزان را تقویت و یادگیری را به یک جریان دوسویه تبدیل کنند از اهمیت ویژه‌ای برخوردار هستند. تجربه نشان داده که معلمانی که به روش‌های تدریس مسلط بوده‌اند از دیگر همکاران خود که تنها به اطلاعات علمی تکیه داشته‌اند موفق‌ترند. درکل بهره‌گیری از روش‌های تدریس نقش بسزایی در آموزش ایفا می‌کند و البته ماحصل بهره‌گیری از روش‌های تدریس، یادگیری مؤثر و اکتشافی می‌باشد که فراگیران با راهنمایی معلمان به آن دست می‌یابند (فضلی‌خانی، ۱۳۷۸، صص ۹-۱۰).

همه فعالیت‌های آموزشی و سرمایه‌گذاری‌هایی که در آموزش و پرورش انجام می‌شود به خاطر برپایی کلاس و تحقق تدریس خوب می‌باشد، زیرا از طریق تدریس اهداف نظام تعلیم و تربیت تحقق می‌یابد و تا زمانی که در طرز تدریس معلمان تغییر و بهبودی حاصل نشود، ساختمان‌های جدید وسایل نقلیه، وسایل آموزشی و هیچ یک برای بهبود کیفیت آموزشی مدارس نقش مهمی نمی‌توانند ایفا کنند. یادگیری دانش‌آموزان و انجام یک تدریس موفق در مدارس به عوامل بسیار زیادی از جمله سوابق خانوادگی و انگیزه دانش‌آموزان از تحصیل، برنامه ریزی درسی، زمان اختصاص یافته به تدریس،

توانایی معلمان در اداره کلاس و اجرای روش‌های تدریس، موقعیت و تحصیلات معلمان بستگی دارد. اما تازمانی که کیفیت تدریس معلمان بطور رضایت‌بخش حل نشود، پرداختن به سایر مسایل آموزش و پرورش امر بیهوده‌ای خواهد بود. بنابراین توجه به کیفیت تدریس معلمان باید امری جدی تلقی شود و باید برای بهبود آن همواره تلاش کنند (رحال زاده، ۱۳۷۵، صص ۱۴۷-۱۳۷).

با توجه به مقدمه فوق فرضیه‌های زیر در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفتند:

- ۱- بین ویژگی‌های فردی معلمان و میزان بکارگیری روش‌های فعال تدریس همبستگی معنی‌داری وجود دارد.
- ۲- بین عوامل اداری و ساختاری و میزان بکارگیری روش‌های فعال تدریس همبستگی معنی‌داری وجود دارد.
- ۳- بین عوامل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی معلمان و میزان بکارگیری روش‌های فعال تدریس همبستگی معنی‌داری وجود دارد.
- ۴- بین عوامل و شیوه‌های ارزشیابی و میزان بکارگیری روش‌های فعال تدریس همبستگی معنی‌داری وجود دارد.

در مورد روش‌های فعال تدریس و عوامل تأثیرگذار در بکارگیری روش‌های فعال تدریس برای تحقق تدریس موفق و مطلوب، پژوهش‌های زیادی صورت گرفته است. بطور کلی بررسی این تحقیقات نشان می‌دهد که همواره روش‌های فعال کارا تر و مؤثرتر بوده‌اند. و با توجه به نظرات و تحقیقات انجام شده می‌توان اذعان داشت که تدریس فرایند ظریف و پیچیده‌ای است و ابهام و گستردگی موضوع تدریس به حدی است که تاکنون زوایایی گوناگون و به دفعات متعددی مورد تحقیق قرار گرفته است که در زیر با مروری بر پیشینه تحقیق می‌توان به اختصار به پاره‌ای از نتایج اشاره کرد.

تدریس حسنی در تحقیقی تحت عنوان «بررسی راه‌های ایجاد و افزایش انگیزه معلمان به منظور بهبود کیفیت امر آموزش معلمان استان گیلان» به این نتیجه رسید که:

- عوامل مادی و اجتماعی شغل، مطلوبیت شغل، مدیریت و روابط انسانی شغل و جنبه تحرک، توسعه و تعالی شغل معلمان با افزایش انگیزه معلمان به منظور بهبود کیفیت در امر تدریس و آموزش آنان رابطه دارد (تدریس حسنی، ۱۳۷۹، ص ۱۴۸).

حقیقتی در تحقیقی تحت عنوان «بررسی موانع بکارگیری کتب روش‌ها و فنون تدریس در فرایند تدریس از دیدگاه معلمان و مدیران شهرستان کردکوی» به نتایج زیر رسید:

عدم آگاهی معلمان نسبت به مفهوم واقعی روش‌های تدریس، عدم تمرین عملی کافی در مراکز تربیت معلم، فقدان راهنمایی مناسب در مدارس، کمبود مالی و اشتغال بیش از حد معلمان و عدم سازماندهی مناسب کتب، از موانع مهم بکارگیری از کتب روش‌ها و فنون تدریس به شمار می‌آیند (حقیقتی، ۱۳۸۱، صص ۲۰۳-۲۰۲).

وحدتی همت در تحقیقی تحت عنوان «بررسی عوامل بکارگیری روش‌های فعال تدریس در دوره متوسطه استان همدان» به نتایج زیر دست یافت:

- بین دانش و آگاهی معلمان و ویژگی‌های فردی، عوامل آموزشگاهی، عوامل اجتماعی، عوامل اداری و میزان بکارگیری معلمان از روش‌های تدریس فعال رابطه و همبستگی مثبت و معنی‌داری وجود دارد (وحدتی همت، ۱۳۸۱، ص ۵۶).

ضیایی در تحقیقی در رابطه سبک مدیریت با میزان کارآیی معلمان دوره ابتدایی در شهرستان گرگان، نشان داد که:

- مطلوب‌ترین سبک مدیریت برای افزایش میزان کارایی معلمان سبک مدیریت مشارکتی است (ضیایی، ۸۲-۱۳۸۱، ص ۱۱۳).

یافته‌های محمودی در تحقیقی تحت عنوان بررسی رابطه ویژگی‌های فردی دبیران با کیفیت آموزشی آنها و پیشرفت تحصیلی فراگیران دوره متوسطه شهر تبریز با تأکید بر روش فلنדרز به نتایج زیر رسید:

- تفاوت معنی‌داری بین دبیران زن یا مرد در استفاده از روش‌های مستقیم و غیرمستقیم در کلاس درس وجود ندارد.

- بین سن، سابقه تدریس دبیران و استفاده از روش‌های مستقیم و غیرمستقیم در کلاس درس وجود ندارد (محمودی، چکیده مقاله، ۱۳۸۱).

صفدری در تحقیقی تحت‌عنوان شناخت موانع و مشکلات کاربرد روش‌های فعال تدریس در مدارس استان لرستان به نتایج زیر دست یافت:

- معلمان و مدیران از تأثیر سازنده کاربرد روش‌های فعال تدریس در رشد شناختی، اجتماعی، مهارتی و عاطفی دانش‌آموزان آگاهی کافی دارند و معتقدند در صورت فراهم بودن شرایط باید از این‌ها استفاده کرد

- ارزشیابی از کار و نحوه تدریس معلمان و اعمال نتایج آن در کارنامه ارزشیابی سالانه آنان یکی از راه‌های ترویج کاربرد روش‌های تدریس فعال است (صفدری، چکیده مقاله، ۱۳۸۲).

فروتن در تحقیقی تحت‌عنوان «راهکارهای ترغیب معلمان به استفاده از شیوه‌های فعال تدریس با توجه به امکانات موجود» به نتایج زیر دست یافت:

- بین سطح تحصیلات، سابقه کار، سن و جنسیت معلمان و تمایل آنها به استفاده از شیوه‌های فعال تدریس رابطه وجود ندارد.

- بین گذراندن دوره‌های ضمن خدمت و در دسترس بودن امکانات و تکنولوژی آموزشی مناسب و تمایل معلمان به استفاده از شیوه‌های فعال تدریس رابطه وجود دارد (فروتن، ۱۳۸۳، صص، ۵۵-۵۴).

قاسم‌پور دهاقانی در تحقیقی درمورد «بررسی موانع و مشکلات دبیران مدارس متوسطه شهر اصفهان در بکارگیری روش‌های تدریس فعال»، این موانع و مشکلات را در راستای بکارگیری روش‌های تدریس فعال در سه حیطه آموزشی، سازمانی و محیطی مورد تحلیل و بررسی قرار داده است و نشان داد که این مسایل و مشکلات متمرکز در سه حیطه مذکور بیش از حد متوسط در فرایند بکارگیری روش‌های تدریس فعال از سوی دبیران شهر اصفهان مؤثر بوده است. حد متوسط این موانع به این نحو برآورد شد که به ترتیب شامل موانع محیطی با میانگین ۳/۷۵، موانع سازمانی

با میانگین ۳/۷۴ و موانع آموزشی با میانگین ۳/۷۱ بود (قاسم پور دهاقانی، چکیده مقاله، ۱۳۸۳).

باباخانی در تحقیقی تحت عنوان «بررسی میزان بکارگیری روش فعال تدریس در درس فیزیک (۱) و موانع موجود در آن و بیان راهکارهای عملی کار بست این روش در شهرستان شاهرود در سال تحصیلی ۱۳۸۳» به نتایج زیر دست یافت:

- بین میزان بکارگیری روش فعال تدریس دبیران زن و مرد شهرستان شاهرود تفاوت معنی داری وجود ندارد.

- بین میزان شناخت دبیران فیزیک از روش فعال تدریس و اجرای این روش توسط آنان رابطه‌ای وجود ندارد.

- بین نظرات دبیران فیزیک و مدیران شهرستان شاهرود در مورد مشکلات و موانع اجرای موفق روش فعال تفاوت معنی داری وجود ندارد (باباخانی، چکیده مقاله، ۱۳۸۳).

بررسی تحقیقات مربوط به تدریس و یادگیری سطوح بالای شناختی که به همت توین^۱ انجام شد، نشان می‌دهد که توانایی استدلال منطقی، ارضاء نیازهای شناختی دانش‌آموزان، انگیزش برای یادگیری، مدیریت صحیح کلاس و گروه بندی فعالیت های دانش‌آموزان از راه تدریس فعال و اعمال اصول آن ممکن است (یادگارزاده، ۱۳۷۸، به نقل از توین، ۱۹۸۸، ص ۵).

یافته‌های هارت و بلوم نشان می‌دهد که یکی از عوامل تأثیرگذار بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان در امر آموزش عنصر معلم در فرایند تدریس و یادگیری است. به عبارت دیگر ویژگی‌هایی از قبیل: انگیزش، میزان علاقه‌مندی به تدریس، ویژگی‌های شخصیتی و میزان صلاحیت و مهارت‌های شغلی و حرفه‌ای معلمان در کمیت و کیفیت تدریس مؤثر است (وحدتی همت، ۱۳۸۱، به نقل از هارت و بلوم ۱۹۸۰، ص ۹۵).

یافته‌های پی کر، نشان می‌دهد که معلمان با مدرک تحصیلی بالاتر نسبت به معلمان با مدرک تحصیلی پایین‌تر از موفقیت کمتری برخوردار بوده‌اند (وحدتی همت، ۱۳۸۱، به نقل از پی کر، ۱۹۷۶، ص ۴۵).

1. Tobin

فریس^۱ در پژوهشی، درباره «انگیزش معلمان» عواملی را که بر توانایی معلم برای عملکرد بهینه تأثیرگذار، به شرح زیر بیان کرده است:

- عوامل زمینه‌ای نظیر: شرایط کار، اندازه کلاس، دست‌یابی به مواد آموزشی، حقوق.

- عوامل محتوایی کار نظیر: فرصت برای رشد حرفه‌ای، شغل چالش‌برانگیز و متنوع، افزایش مسئولیت‌پذیری، پیشرفت، بازخورد و خودمختاری و دانشوری (وحدتی همت، ۱۳۸۱، به نقل از فریس ۱۹۹۲، ص ۴۷).

یافته‌های عبد مین^۲ نشان می‌دهد نیازهای درونی و محتوایی بر رضایت معلمان اثرگذار است، اما عامل زمینه‌ای اثربیش‌تری بر رضایت شغلی معلمان دارد (وحدتی همت، ۱۳۸۱، به نقل از عبد مین ۱۹۹۳، ص ۴۸).

مطالعه رابرت نشان داد که که معلماتی که رضایت شغلی دارند، نگرش مثبت‌تری نسبت به دانش‌آموزان و شغل معلمی دارند (تدریس حسنی، ۱۳۷۹، به نقل از رابرت، ۱۹۸۷، ص ۶۱).

در مطالعات میتزل^۳ (۱۹۶۰)، دانکلین و بایدل^۴ (۱۹۷۴) انواع متغیرهایی که در یک مبنای علمی تدریس با آنها سروکار داریم مشخص شده است. این متغیرها عبارتند از:

دسته اول: متغیرهای نشانه، شامل برخی ویژگی‌های معلمان مانند: سن، جنسیت، طبقه اجتماعی و سوابق تحصیلی.

دسته دوم: متغیرهای زمینه‌ای، مانند: پایه تحصیلی، موضوع درسی، تراکم کلاس، نوع جامعه محلی و سایر ویژگی‌ها و مختصات زمینه‌ای که امر یاددهی - یادگیری در آن به وقوع می‌پیوندد.

1. Frase

2. Abd main

3. Mitzel

4. Dunkin, Biddle

دسته سوم: متغیرهای فرایندی، یعنی آن متغیرهایی که اتفاقات جریان یاددهی - یادگیری را توصیف می کند. این متغیرها با چگونگی رفتار و همچنین تعامل معلم و دانش آموز با یکدیگر، فکر، احساس، نوشتن و نحوه برقراری ارتباط سروکار دارد. دسته چهارم: متغیرهای محصولی یا برون دادی، که به میزان یادگیری یا توفیق در نیل به اهداف مربوط می شود. بطور کلی به نتایج بکارگیری متغیرهای نشانه و فرایندی در یک شرایط خاص اشاره می کند (گیج، ۱۹۶۸، ترجمه مهرمحمدی، ص ۲۲).

روش تحقیق

با توجه به این که در این تحقیق سعی بر این است که، عوامل مؤثر در بکارگیری روش های فعال تدریس توسط معلمان را در رابطه با متغیرهایی چون: ویژگی های فردی معلمان، عوامل اداری و ساختاری و عوامل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی معلمان و عوامل دیگر مورد مطالعه و بررسی قرار داده شود و مسئله مورد نظر همانگونه که است بی هیچ دخل و تصرفی اندازه گیری و بررسی گردد، بدین منظور در این تحقیق از روش توصیفی^۱ و بر مبنای پیمایشی استفاده می شود. این تحقیق از نظر هدف جز پژوهش های کاربردی محسوب می شود.

جامعه آماری این تحقیق، شامل کلیه معلمان استخدام رسمی، حق التدریس و پیمانی یا قراردادی مقطع ابتدایی شهرستان گرگان (سال تحصیلی ۸۵-۸۴) به تعداد ۱۳۰۰ نفر می باشد. با توجه به جامعه آماری و براساس فرمول مورگان تعداد ۲۹۷ نفر به تفکیک جنسیت (۱۵۵ معلم مرد و ۱۴۲ معلم زن) به عنوان حجم نمونه در نظر گرفته شد. و چون جامعه آماری مورد نظر (معلمان مقطع ابتدایی شهرستان گرگان) دارای ساخت همگن و متجانس نیستند و از اجزاء گوناگون تشکیل شده اند برای نمونه گیری، از روش نمونه گیری طبقه ای^۲ استفاده شده است.

1. Descriptiv method

2. Sampling random

برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. که برای تهیه پرسشنامه اولیه از روش مصاحبه سازمان‌یافته با معلمان، کارشناسان و مدیران مدارس ابتدایی، بررسی و مطالعه نظری موضوع و استناد به منابع علمی موجود استفاده شده است. پرسشنامه مشتمل بر ۳۱ سؤال است که این سؤالات در پیوستار چهارگزینه‌ای (خیلی موافق، موافق، مخالف، خیلی مخالف) تنظیم شده است. که سؤالات پرسشنامه متناسب با هر فرضیه مرتب شده است.

برای تأمین روایی، پس از تهیه اولیه پرسشنامه و بررسی آن توسط اساتید راهنما و مشاور، پرسشنامه در اختیار ۱۵ تن از صاحب‌نظران با تجربه نیز قرار گرفت و حاصل دقت نظر آنان در اصلاح و تدوین نهایی پرسشنامه لحاظ گردید. بدین ترتیب ۳ سؤال بخاطر مبهم بودن حذف و بجای آنها، ۲ سؤال مناسب جایگزین شد و پرسشنامه نهایی با ۳۱ سؤال تدوین گردید. و برای تعیین پایایی ابزار تحقیق از روش بازآزمایی استفاده گردید. بدین ترتیب پرسشنامه در یک فاصله زمانی کوتاه (دو هفته)، دوبار بین گروه واحدی (۲۰ نفر) از افراد جامعه آماری توزیع گردیده و پس از جمع‌آوری اطلاعات، با استفاده از رایانه - بسته نرم افزاری SPSS، ضریب همبستگی بین نمرات دو بار اجرای آزمون عدد ۰/۶۱۳ برآورد شد.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده است. در سطح آمار استنباطی از فراوانی، درصد، جدول‌ها و در سطح استنباطی داده‌ها به منظور اثبات وجود رابطه بین عوامل مؤثر و بکارگیری روش‌های فعال تدریس از همبستگی رتبه‌ای اسپیرمن^۱ استفاده شده است.

---

1. Spearman rank order correlation

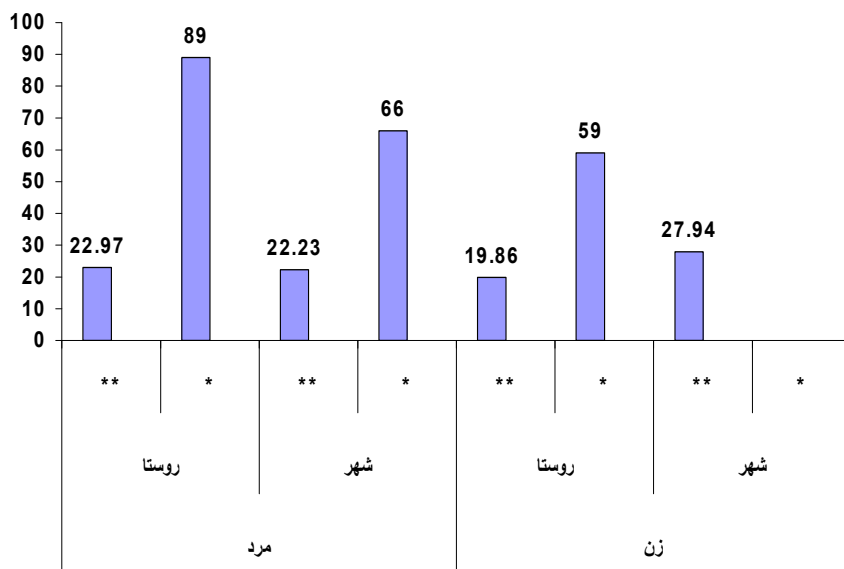
یافته های تحقیق

از بررسی نتایج موارد زیر استخراج گردید:

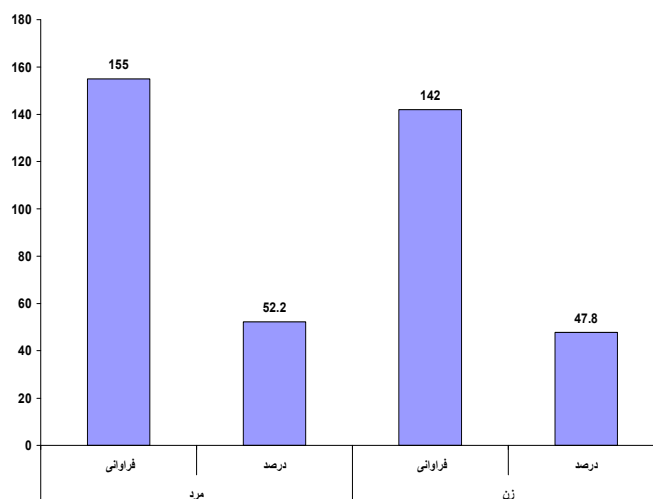
جدول ۱: توزیع فراوانی و درصد جامعه و نمونه آماری براساس منطقه تدریس و جنسیت معلمان

شاخص ها جنسیت	محل تدریس	جامعه آماري	درصد به کل جامعه	حجم نمونه مورد نظر	درصد نمونه آماري براساس (محل تدریس)	درصد نمونه آماري براساس (جنسیت)	
						فراوانی	درصد
مرد	شهر	۲۹۰	۰/۲۲	۶۶	۲۲/۲۳	۱۵۵	۵۲/۲
	روستا	۳۹۰	۰/۳	۸۹	۲۹/۹۷		
زن	شهر	۳۶۰	۰/۲۸	۸۳	۲۷/۹۴	۱۴۲	۴۷/۸
	روستا	۲۶۰	۰/۲	۵۹	۱۹/۸۶		
جمع (کل)		۱۳۰۰	۱	۲۹۷	۱۰۰	۲۹۷	۱۰۰

نتایج آماری بدست در جدول شماره (۱) نشان می دهد که از مجموع ۲۹۷ نفر حجم نمونه به ترتیب ۱۵۵ نفر (۵۲/۲ درصد) از معلمان مرد هستند که از این تعداد، ۶۶ نفر آنها (۲۲/۲۳ درصد) در شهر و ۸۹ نفر آنها (۲۹/۹۷ درصد) در روستا تدریس می کنند و ۱۴۲ نفر (۴۷/۸ درصد) از معلمان زن هستند که از این تعداد، ۸۳ نفر آنها (۲۷/۹۴ درصد) در شهر و ۵۹ نفر آنها (۱۹/۸۶ درصد) در روستا تدریس می کنند.

* فراوانی
** درصد
نمودار ۱: نمونه آماری براساس منطقه تدریس معلمان

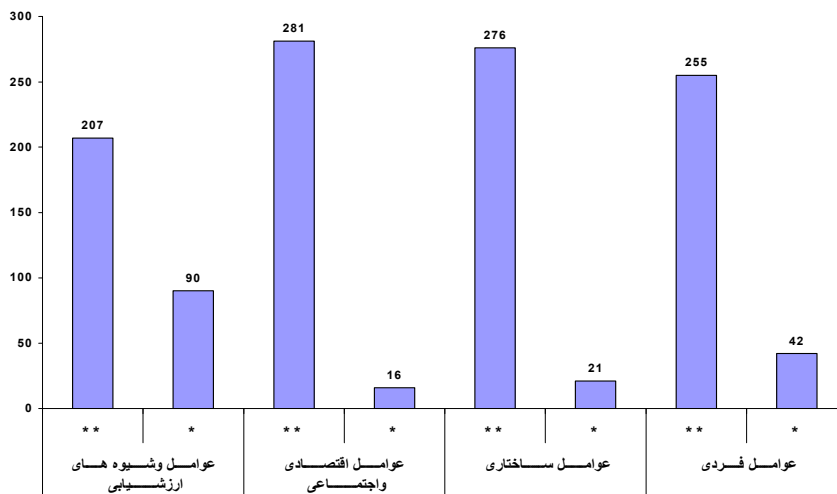

نمودار ۲: نمونه آماری براساس جنسیت معلمان

جدول (۲): توزیع فراوانی و درصد پاسخ‌های معلمان نسبت عوامل مؤثر در بکارگیری روش‌های فعال تدریس فعال.

جمع	خیلی موافق و موافق	خیلی مخالف و مخالف	فراوانی درصد	شاخص‌ها
				عوامل مؤثر
۲۹۷	۲۵۵	۴۲	فراوانی	تأثیر عوامل و ویژگی‌های فردی در بکارگیری روش‌های فعال
۱۰۰	۸۵/۹	۱۴/۱	درصد	
۲۹۷	۲۷۶	۲۱	فراوانی	تأثیر عوامل ساختاری و اداری در بکارگیری روش‌های فعال
۱۰۰	۹۲/۹	۷/۱	درصد	
۲۹۷	۲۸۱	۱۶	فراوانی	تأثیر عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در بکارگیری روش‌های فعال
۱۰۰	۹۴/۶	۵/۴	درصد	
۲۹۷	۲۰۷	۹۰	فراوانی	تأثیر عوامل و شیوه‌های ارزشیابی در بکارگیری روش‌های فعال
۱۰۰	۶۹/۷	۳۰/۳	درصد	

جدول (۲) در مورد عوامل مؤثر در بکارگیری روش‌های فعال تدریس نشان می‌دهد که بیشترین درصد پاسخ‌ها در سطح موافق و خیلی موافق، مربوط به عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با ۹۴/۶٪ درصد و کمترین درصد در این سطح مربوط به عوامل و شیوه‌های ارزشیابی با ۶۹/۷٪ بوده است.

* - موافق و خیلی موافق

* - مخالف و خیلی مخالف

نمودار ۳: عوامل مؤثر در بکارگیری روش‌های تدریس فعال

جدول ۳: توزیع فراوانی و درصد انتخاب روش‌های مورد استفاده در تدریس

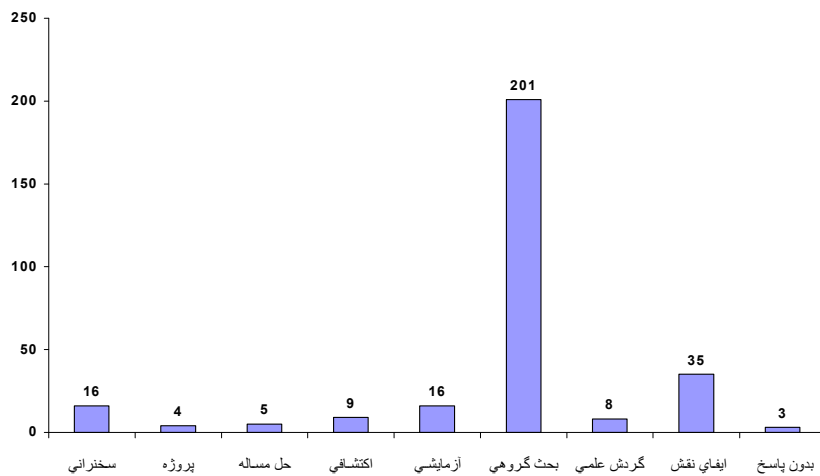
درصد	فراوانی	شاخص‌ها
		سابقه
۱	۳	بدون پاسخ
۱۱/۸	۳۵	روش ایفای نقش
۲/۷	۸	روش گردش علمی
۶۷/۷	۲۰۱	روش بحث گروهی
۵/۴	۱۶	روش آزمایشی
۳	۹	روش اکتشافی
۱/۷	۵	روش حل مساله
۱/۳	۴	روش پروژه
۵/۴	۱۶	روش سخنرانی
٪۱۰۰	۲۹۷	جمع

نتایج آماری بدست آمده در جدول (۳) در مورد روش‌هایی که معلمان در فرایندهای آموزشی خود در کلاس درس مورد استفاده قرار می‌دهند نشان می‌دهد که: ۲۰۱ نفر (۶۷/۷ درصد) از معلمان روش بحث گروهی را به عنوان اولویت اول برای تدریس در نظر گرفته‌اند و ۱۳۳ نفر (۴۴/۸ درصد) از معلمان روش ایفای نقش را به عنوان اولویت دوم خود در تدریس در نظر گرفته‌اند و ۱۲۷ نفر (۴۲/۷ درصد) از معلمان روش اکتشافی را به عنوان اولویت سوم خود در نظر گرفته‌اند و ۱۲۰ نفر (۴۰/۴ درصد) نفر از آنها نیز روش آزمایشی را به عنوان اولویت چهارم خود در نظر گرفته‌اند. روش گردش علمی، روش حل مسأله، روش پروژه و روش سخنرانی نیز به ترتیب به عنوان اولویت‌های پنجم تا هشتم انتخاب شده‌اند.

در مجموع با توجه به موارد ذکر شده در جدول شماره (۳) می‌توان نتیجه گرفت که بیشترین درصد فراوانی در مورد روش‌های مورد استفاده معلمان نمونه مورد بررسی در فرایندهای آموزشی خود به عنوان اولویت اول مربوط به روش بحث گروهی (۲۰۰ نفر، ۶۷/۳ درصد) و بیشترین درصد فراوانی در مورد روش‌های مورد استفاده معلمان نمونه مورد بررسی در فرایندهای آموزشی خود به عنوان اولویت هشتم، مربوط به روش سخنرانی می‌شود (۱۳۶ نفر، ۴۵/۸ درصد).

نتایج جدول (۳) حاکی از این واقعیت است که اکثر معلمان (۲۰۱ نفر، ۶۷/۷ درصد) فعالیت‌های آموزشی خود را در قالب روش بحث گروهی در کلاس درس پیاده می‌کنند که براین اساس، یادگیری فعال در کلاس انجام می‌شود.

نمودار ۴: روش‌های مورد استفاده در تدریس

جدول ۴: ضریب همبستگی بین تأثیر عوامل و ویژگی‌های فردی معلمان در بکارگیری روش‌های فعال تدریس

متغیرها	شاخص‌ها	فراوانی	ضریب همبستگی اسپیرمن	سطح معنی‌داری
عوامل و ویژگی‌های فردی معلمان در بکارگیری روش‌های فعال تدریس	۲۹۷	$r = ۰/۶۳۳$	$p < ۰/01$	

با توجه به جدول (۴) ضریب همبستگی شاخص عوامل و ویژگی‌های فردی معلمان با شاخص بکارگیری روش‌های فعال تدریس برابر $r = ۰/۶۳۳$ و $p < ۰/۰۱$ می‌باشد. به عبارتی دیگر می‌توان بیان داشت که بین عوامل و ویژگی‌های فردی معلمان و بکارگیری روش‌های فعال در تدریس همبستگی معنی‌داری وجود دارد. پس می‌توان نتیجه گرفت که فرضیه اول تحقیق تأیید شده است.

جدول ۵: ضریب همبستگی بین تأثیر عوامل ساختاری در بکارگیری روش های فعال تدریس

متغیرها	شاخص ها	فراوانی	ضریب همبستگی اسپیرمن	سطح معنی داری
عوامل اداری و ساختاری بکارگیری روش های فعال تدریس		۲۹۷	$r=0/843$	$p < 0/01$

ضریب همبستگی شاخص عوامل اداری و ساختاری با شاخص بکارگیری روش های فعال تدریس در جدول (۵) برابر با ($r=0/843$ و $p < 0/01$) می باشد. عبارتی دیگر می توان بیان داشت که بین عوامل اداری و ساختاری و بکارگیری روش های فعال در تدریس همبستگی معنی داری وجود دارد. پس می توان نتیجه گرفت که فرضیه دوم تحقیق تأیید شده است.

جدول ۶: ضریب همبستگی بین تأثیر عوامل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در بکارگیری روش های فعال تدریس

متغیرها	شاخص ها	فراوانی	ضریب همبستگی اسپیرمن	سطح معنی داری
روش های فعال تدریس	عوامل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی بکارگیری روش های فعال تدریس	۲۹۷	$r=0/672$	$p < 0/01$

در جدول ۶ ضریب همبستگی شاخص عوامل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی با شاخص بکارگیری روش های فعال تدریس برابر با ($r=0/672$ و $p < 0/01$) مشاهده می شود. به عبارتی دیگر می توان بیان داشت که بین عوامل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی و بکارگیری روش های فعال در تدریس همبستگی معنی داری وجود دارد. پس می توان نتیجه گرفت که فرضیه سوم تحقیق تأیید شده است.

جدول ۷: ضریب همبستگی بین تأثیر عوامل و شیوه‌های ارزشیابی در بکارگیری روش‌های فعال

تدریس

متغیرها	شاخص‌ها	فراوانی	ضریب همبستگی اسپیرمن	سطح معنی داری
عوامل و شیوه‌های ارزشیابی بکارگیری روش‌های فعال تدریس		۲۹۷	$r = ۰/۵۲۷$	$p < ۰/۰۱$

ضریب همبستگی شاخص عوامل و شیوه‌های ارزشیابی با شاخص بکارگیری روش‌های فعال تدریس در جدول (۷) برابر با $r = ۰/۵۲۷$ و $p < ۰/۰۱$ می‌باشد به عبارتی دیگر می‌توان بیان داشت که بین عوامل و شیوه‌های ارزشیابی و بکارگیری روش‌های فعال در تدریس همبستگی معنی‌داری وجود دارد. پس می‌توان نتیجه گرفت که فرضیه سوم تحقیق تأیید شده است.

جدول ۸: ضریب همبستگی بین عوامل مؤثر در بکارگیری روش‌های فعال تدریس

شماره	عوامل مؤثر	شاخص‌ها	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
۱	عوامل و ویژگی‌های فردی		$۰/۶۳۳$	$p < ۰/۰۱$
۲	عوامل اداری و ساختاری		$۰/۸۴۳$	$p < ۰/۰۱$
۳	عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی		$۰/۶۷۲$	$p < ۰/۰۱$
۴	عوامل و شیوه‌های ارزشیابی		$۰/۵۲۷$	$p < ۰/۰۱$

جدول شماره (۸) در مورد ضریب همبستگی بین عوامل مؤثر در بکارگیری روش‌های فعال تدریس نشان می‌دهد که بیشترین ضریب همبستگی مربوط به عوامل اداری و ساختاری با ضریب همبستگی $(۰/۸۴۳)$ و کمترین ضریب همبستگی مربوط به عوامل و شیوه‌های ارزشیابی با ضریب همبستگی $(۰/۵۲۷)$ می‌باشد.

بحث و نتیجه گیری

- نتیجه بدست آمده، در مورد تأثیر جنسیت معلمان در بکارگیری روش‌های فعال تدریس، نشان می‌دهد که جنسیت معلمان در بکارگیری روش‌های فعال تدریس مؤثر است. این نتیجه با نتایج تحقیقات وحدتی همت (۱۳۸۱)، میتزل (۱۹۶۰)، دانکلین و بایدل (۱۹۷۴) که نشان دادند بین جنسیت و میزان بکارگیری روش‌های فعال تدریس رابطه معنی‌داری وجود دارد، همخوانی دارد.

ولی نتیجه بدست آمده، با نتایج تحقیقات محمودی (۱۳۸۱)، فروتن (۱۳۸۳) و باباخانی (۱۳۸۳) که دریافته‌های خود نشان دادند بین جنسیت معلمان و بکارگیری روش‌های فعال تدریس رابطه وجود ندارد، همخوانی ندارد.

- با توجه به نتیجه بدست آمده، در مورد تأثیر تجربه و سابقه بالای آموزشی در بکارگیری روش‌های فعال، می‌توان گفت که تجربه و سابقه بالای آموزشی معلمان در بکارگیری روش‌های فعال تدریس تأثیرگذار می‌باشد. این نتیجه با نتایج تحقیقات محمودی (۱۳۸۱) و هارت و بلوم (۱۹۸۰) که بیان داشتند که میان سنوات و تجربه تدریس و در بکارگیری روش‌های فعال تدریس رابطه وجود دارد، همخوانی دارد.

ولی نتیجه بدست آمده، با نتایج تحقیق فروتن (۱۳۸۳) که بیان داشت تجربه و سابقه بالای آموزشی (سن و سابقه کار) در بکارگیری روش‌های فعال تدریس مؤثر نمی‌باشد، همخوانی ندارد.

- براساس نتایج بدست آمده در باره مؤثر بودن رشته و مدرک تحصیلی معلمان در بکارگیری روش‌های فعال، می‌توان گفت که رشته تحصیلی (مرتبط با آموزش ابتدایی) و مدرک تحصیلی معلمان در بکارگیری روش‌های فعال تدریس مؤثر است. این نتیجه با نتایج تحقیقات وحدتی همت (۱۳۸۱)، میتزل (۱۹۶۰)، دانکلین و بایدل (۱۹۷۴) که اظهار داشتند که میان درجه، رشته تحصیلی معلمان و بکارگیری روش‌های فعال تدریس همبستگی معنی‌داری وجود دارد، همخوانی دارد.

ولی این نتایج با یافته‌های تحقیق: فروتن (۱۳۸۳) و پی‌کر (۱۹۷۶) که نشان داد بین سطح و مدرک تحصیلی و رشته‌های مرتبط با آموزش ابتدایی و میزان تمایل در بکارگیری روش‌های فعال تدریس رابطه معنی‌داری وجود ندارد، همخوانی ندارد.

- براساس نتیجه بدست آمده در خصوص تأثیر بومی یا غیربومی بودن معلمان در بکارگیری روش‌های فعال می‌توان گفت که بومی یا غیربومی بودن معلمان (از لحاظ سکونت)، در بکارگیری روش‌های فعال تدریس می‌تواند مؤثر است.

- براساس نتایج بدست آمده در مورد آگاهی و شناخت معلمان نسبت به اهمیت روش‌های فعال تدریس، آگاهی از اهداف دوره ابتدایی و روانشناسی یادگیری در بکارگیری روش‌های فعال می‌توان گفت که آگاهی و شناخت معلمان نسبت به نقش و اهمیت روش‌های فعال تدریس، آشنایی معلمان با اهداف (شناختی، عاطفی و حسی و حرکتی) دوره ابتدایی، آگاهی معلمان با روانشناسی یادگیری و آگاهی و شناخت معلمان نسبت به انتظاراتی که از آنها دارند در بکارگیری مؤثر روش‌های فعال تأثیرگذار هستند که نتایج بدست آمده با نتایج تحقیقات حقیقتی (۱۳۸۱)، صفدری (۱۳۸۲) و توین (۱۹۸۸) همخوانی دارد.

ولی نتیجه بدست آمده با نتایج تحقیق باباخانی (۱۳۸۳) که نشان داد بین میزان شناخت دبیران فیزیک از روش فعال تدریس و اجرای این روش توسط آنان رابطه‌ای وجود ندارد همخوانی ندارد.

- نتایج بدست آمده در خصوص تأثیر دوره‌های ضمن خدمت در بکارگیری روش‌های فعال می‌توان گفت که برگزاری دوره‌های ضمن خدمت در رابطه با روش‌های فعال تدریس در بکارگیری این روش‌ها نقش مؤثری دارد. که این نتیجه با نتایج تحقیقات حقیقتی (۱۳۸۱)، فروتن (۱۳۸۳)، فریس (۱۹۹۲)، که نشان دادند بین گذراندن دوره‌های ضمن خدمت و بکارگیری از شیوه‌های فعال تدریس رابطه وجود دارد، همخوانی دارد.

- براساس نتایج بدست آمده در مورد تأثیر تناسب بین ساعات تدریس، محتوی کتب درسی و شرایط فیزیکی کلاس در بکارگیری روش‌های فعال می‌توان گفت که وجود

تناسب بین ساعات تدریس، وجود تناسب بین محتوی کتب درسی، وجود تناسب بین تعداد دانش آموزان کلاس و وجود تناسب بین شرایط فیزیکی کلاس درس در بکارگیری روش‌های فعال تدریس مؤثر است. این نتایج با نتایج تحقیقات حقیقتی (۱۳۸۱)، وحدتی همت (۱۳۸۱)، قاسم پور دهاقانی (۱۳۸۳) و فریس (۱۹۹۲) همخوانی دارد.

- نتیجه بدست آمده در مورد تأثیر مشارکت معلمان در فرایندهای برنامه ریزی درسی در بکارگیری روش‌های فعال نشان می‌دهد که تعامل و همکاری دوجانبه بین معلمان و مؤلفان حوزه تدوین کتب درسی در بکارگیری روش‌های فعال مؤثر است.

- نتیجه بدست آمده در مورد تأثیر کارهای دفتری معلمان در بکارگیری روش‌های فعال نشان می‌دهد که کاهش کارهای دفتری نظیر: تکمیل دفتر نمره کلاس، تهیه چک لیست، ثبت مشاهدات و موارد دیگر) در بکارگیری روش‌های فعال تدریس می‌تواند مؤثر باشد.

- براساس نتایج بدست آمده در مورد تأثیر حمایت مسئولین آموزش و پرورش در بکارگیری روش‌های فعال می‌توان گفت حمایت همه جانبه مسئولین آموزش و پرورش منطقه نسبت به بکارگیری روش‌های فعال تدریس، وجود مدیریت مشارکتی، وجود استقلال معلمان در انجام وظایف، بالابردن اعتماد به نفس معلمان به شیوه‌های گوناگون توسط اداره مربوط و مدیران مدارس در بکارگیری روش‌های فعال تدریس مؤثر می‌باشند. نتایج بدست آمده با تحقیقات تدریس حسنی (۱۳۷۹)، وحدتی همت (۱۳۸۱)، ضیایی (۱۳۸۱) و قاسم پور دهاقانی (۱۳۸۳) همخوانی دارد.

- براساس نتایج بدست آمده در خصوص تأثیر و نقش فرهنگ منطقه جغرافیایی در بکارگیری روش‌های فعال می‌توان گفت سازگاری روش‌های تدریس جدید با فرهنگ و آداب و رسوم منطقه می‌تواند در بکارگیری این روش‌ها مؤثر باشد. این نتایج با نتایج تحقیقات تدریس حسنی (۱۳۷۹) و وحدتی همت (۱۳۸۱) که نشان دادند بین عوامل اجتماعی در بکارگیری روش‌های فعال تدریس و افزایش انگیزه معلمان رابطه وجود دارد همخوانی دارد.

- براساس نتایج بدست آمده در خصوص نقش وابستگی معلمان نسبت به روش‌های سنتی در بکارگیری روش‌های فعال می‌توان گفت وابستگی معلمان به روش‌های تدریس سنتی و قدیم، می‌تواند مانع از بکارگیری روش‌های فعال تدریس در جریان فعالیت‌های آموزشی باشد.

- نتایج بدست آمده درباره حمایت والدین از معلمان در بکارگیری روش‌های فعال نشان می‌دهد که حمایت و همراهی والدین با معلمان، در بکارگیری روش‌های فعال تدریس مؤثر است.

- براساس نتایج بدست آمده در خصوص تأثیر رضایت و امنیت شغلی در بکارگیری روش‌های فعال می‌توان گفت رضایت شغلی و امنیت شغلی معلمان می‌تواند در میزان بکارگیری روش‌های فعال تدریس تأثیرگذار باشد. نتایج بدست آمده با نتایج تحقیقات، تدریس حسنی (۱۳۷۹)، حقیقتی (۸۲-۱۳۸۱)، فریس (۱۹۹۲) و عبد مین (۱۹۹۳) که نشان دادند بین رضایت شغلی معلمان و امنیت شغلی معلمان و میزان بکارگیری روش‌های فعال تدریس رابطه وجود دارد همخوانی دارد.

- براساس نتایج بدست آمده در مورد تأثیر افزایش بودجه در خصوص تجهیز مدارس به وسایل و امکانات آموزشی در بکارگیری روش‌های فعال می‌توان گفت افزایش بودجه و امکانات و تجهیزات، وجود امکانات آموزشی و کمک آموزشی کافی و متناسب با روش‌های فعال در بکارگیری این روش‌ها مؤثر واقع می‌شود نتایج بدست آمده با نتایج تحقیق فروتن (۱۳۸۳) همخوانی دارد.

نتایج بدست آمده در خصوص تأثیر آگاهی معلمان از عوامل و شیوه‌های ارزشیابی در بکارگیری روش‌های فعال نشان می‌دهد که وجود نظارت و راهنمایی‌های منظم و تخصصی از مدارس، تغییر شیوه‌نامه‌های فعلی تشویق و انتخاب معلمان نمونه، آشنایی و شناخت معلمان با شیوه‌های ارزشیابی از (خود و دانش‌آموزان) و باز خورد مناسب در مورد کیفیت کاری معلمان در بکارگیری روش‌های فعال در تدریس مؤثر است. این نتایج با نتایج تحقیق: حقیقتی (۸۲-۱۳۸۱) که نشان داد فقدان نظارت و راهنمایی مناسب در مدارس از موانع مهم بکارگیری از کتب روش‌ها و فنون تدریس به شمار می‌آیند و

صفدری (۸۳-۱۳۸۲) که نشان داد ارزشیابی از کار و نحوه تدریس معلمان و اعمال نتایج آن در کارنامه ارزشیابی سالانه آنان یکی از راههای ترویج کاربرد روش‌های تدریس فعال است همخوانی دارد.

محدودیت های تحقیق

- ۱- با توجه به عدم وجود انگیزه کافی در معلمان انرژی زیادی توسط محققین صرف جلب رضایت آنان به همکاری در تکمیل پرسشنامه گردید.
- ۲- پراکندگی جامعه و نمونه آماری این تحقیق از نظر زمانی و صرف وقت در جمع آوری اطلاعات مشکلاتی را بوجود آورد.
- ۳- در نظر گرفتن جانب احتیاط در تکمیل پرسشنامه توسط معلمان (تظاهر به موافقت به پرسشنامه) که نشأت گرفته از روحیه محافظه کاری آنان می باشد یکی دیگر از محدودیت‌های این تحقیق به شمار می رود. (البته لازم به یادآوری است که بدین منظور گزینه بی نظر در نظرسنجی‌های مربوط به پرسشنامه حذف گردید).
- ۴- عدم همکاری بعضی از مسئولین از نظر مشکلاتی را برای انجام این تحقیق بوجود آورد (لازم به ذکر است که مسئولین دلایل عدم همکاری خود را وجود دیوانسالاری اداری عنوان کردند).
- ۵- پژوهش‌های جدید و به روز در داخل و خصوصاً خارج از کشور در ارتباط با موضوع تحقیق بسیار محدود بود.
- ۶- کمبود منابع مالی و عدم پشتیبانی محققین توسط سازمان‌های زیربسط از دیگر مشکلات این تحقیق می باشد.

پیشنهادات:

- براساس نتایج این تحقیق پیشنهاداتی برای پژوهشگران علاقه‌مند، مسئولین آموزش و پرورش و معلمان ارائه می شود.
- به پژوهشگران علاقه‌مند توصیه می گردد:

- ۱- پژوهش حاضر برای معلمان مقاطع دوره‌های راهنمایی و متوسطه و حتی دانشگاه اجرا گردد.
  - ۲- با توجه به محدود بودن جامعه آماری این تحقیق به شهرستان گرگان بهتر است این بررسی وسیع‌تر و باگسترش نمونه آماری در سایر استانهای دیگر تکرار شود.
  - ۳- بررسی دلایل عدم اجرای روش‌های تدریس و نیز موانع موجود در راه بکارگیری روش‌های فعال تدریس، در تحقیقات دیگری می‌تواند کمک شایانی به نظام آموزشی کشور داشته باشد.
  - ۴- در تحقیقات مشابه برای جمع‌آوری اطلاعات به غیر از معلمان از نظرات مدیران و دانش‌آموزان نیز استفاده گردد.
- به مسئولین آموزش و پرورش توصیه می‌گردد:
- ۱- ضروری است محتوی کتب درسی، ساعات تدریس، وضعیت فیزیکی کلاس با روش‌های تدریس فعال متناسب و هماهنگ باشد تا معلمان مشکلات کمتری برای استفاده از روش‌های فعال تدریس داشته باشند.
  - ۲- مدارس به وسایل و امکانات آموزشی متناسب با روش‌های فعال تدریس مجهز شوند که برای این مهم باید بودجه کافی در اختیار مدارس قرار گیرد.
  - ۳- از آنجایی که سایر محورها و ملاک‌های ارزشیابی از معلمان برای همه یکسان نیست لذا پیشنهاد می‌گردد نظام ارزیابی از معلمان اصلاح گردد و نیز پیشنهاد می‌گردد در جهت ترغیب معلمان به استفاده از روش‌های فعال در ارزیابی از کار معلمان، یک محور و ملاک به میزان کاربرد روش‌های فعال تدریس در کلاس درس اختصاص یابد.
  - ۴- نشریات و نرم‌افزارهای آموزشی و تخصصی در زمینه روش‌های فعال تدریس به طور مستمر برای استفاده معلمان تهیه و جهت استفاده معلمان در اختیار مدارس قرارداد شود.
  - ۵- با توجه به اینکه بکارگیری روش‌های فعال تدریس نیاز به همکاری نزدیک مدیریت مراکز آموزشی با معلمان دارد لذا مدیریت مشارکتی در مدارس بیشتر مورد توجه قرار گیرد.

۶- با توجه به این که آموزش ضمن خدمت یکی از مؤثرترین ابزار برای همسازی و انطباق کارکنان با شرایط متغیر و متحول زمان است پیشنهاد می‌گردد که دوره‌های ضمن خدمت متناسب با روش‌های فعال تدریس برای معلمان برگزار گردد.

۷- معلمان به سبب آشنایی با مسائل و نیازهای دانش‌آموزان و مدرسه و تجربیات ارزشمندی که در سایه تعامل با دانش‌آموزان به دست می‌آوردند، مهم‌ترین عنصر در موفقیت برنامه درسی هستند در صورتی که تعامل و همکاری دو جانبه بین معلمان و مؤلفان حوزه تدوین کتب درسی صورت پذیرد اثربخشی و بهبود چشمگیری در بکارگیری روش‌های فعال تدریس محقق خواهد شد.

۸- با توجه به این که تأثیر مدرک و رشته تحصیلی در بکارگیری روش‌های فعال تدریس در این تحقیق تأیید شد پیشنهاد می‌گردد فرصت‌های ادامه تحصیل در رشته‌های مرتبط (آموزش ابتدایی و علوم تربیتی) در سطوح بالاتر برای معلمان فراهم گردد.

۹- از آنجا که معلمان راهنما در دوره ابتدایی نقش مهمی دارند ضروری است از طریق کارشناسی آموزش ابتدایی، یکی از ملاک‌های انتخاب معلمان راهنما شناخت و آگاهی کامل نسبت به روش‌های فعال تدریس و گذراندن دوره‌های دانشگاهی و تخصص در نظر گرفته شود تا آنها نظارت آموزشی خود را براساس الگوها و روش‌های فعال تدریس اعمال کنند و بتوانند بیشتر نقش آموزشی را ایفاء کنند تا نقش بازرسی اداری.

۱۰- در کلاس آموزش خانواده توصیه‌هایی در زمینه روش‌های فعال تدریس و اهمیت و ضرورت بکارگیری این روش‌ها، در جهت ایجاد و پرورش رفتار خلاق در دانش‌آموزان به خانواده‌ها آموزش داده شود.

- به معلمان توصیه می‌گردد:

۱- با توجه به اینکه حرفه معلمی هنر است معلمان باید حرفه خود را یک فرایند پویا در نظر داشته باشند و همیشه در جهت به روز کردن اطلاعات خود تلاش کنند.

- ۲- با توجه به این که سایر تحقیقات مرتبط با موضوع، کارآمدی و تأثیر روش‌های فعال را نسبت به روش‌های غیرفعال را تأیید می‌کنند لذا به معلمان توصیه می‌گردد که متناسب با هر درس از این روش‌ها استفاده کنند.
- ۳- معلمان جهت آشنایی هرچه بیشتر با روش‌های فعال تدریس در کلیه دوره‌های ضمن خدمت متناسب با روش‌های فعال تدریس شرکت نمایند و هدف اصلی آنها از شرکت در دوره‌های ضمن خدمت فقط به اخذ گواهی‌نامه مربوط به دوره ختم نشود.
- ۴- معلمان باید نسبت به اصول روانشناسی یادگیری، تربیتی و پرورشی آشنایی و شناخت کامل داشته باشند برای اینکه یک معلم بیش از معلم بودن خود، باید یک روان‌شناس آگاه و خبره باشد.
- ۵- به منظور تعمیق امر آموزش لازم است معلمان علاوه بر مطالعه و تحقیقات شخصی و شرکت در دوره‌های آموزش ضمن خدمت با حضور در انجمن‌های علمی و آموزشی که معمولاً ترکیبی از همکاران علاقه مند و محقق می‌باشد به تقویت بنیه علمی خود بپردازند.
- ۵- معلمان باید در نظر داشته باشند که تنها عامل یادگیری موفق و پایدار، روش تدریس نیست بلکه یادگیری می‌تواند از عوامل بسیار متعدد دیگری نظیر، تفاوت‌های فردی، میزان انگیزه، میل به یادگیری، برنامه‌ریزی درست و منطقی و ده‌ها عامل دیگر متأثر باشد.
- ۶- با توجه به اهمیت تحقیق و پژوهش به معلمان توصیه می‌گردد جهت کارآمدی و موفقیت در کارشان به پژوهش و تحقیق اهمیت دهند.

منابع

- ان. ال. گیج. (۱۹۶۸). مبانی علمی هنر تدریس. ترجمه محمود مهرمحمدی. تهران: انتشارات مدرسه، (۱۳۷۳).
- باباخانی حمید. (۸۴-۱۳۸۳). بررسی میزان بکارگیری روش فعال تدریس در درس فیزیک (۱) و موانع موجود در آن و بیان راهکارهای عملی کاربردی این روش در شهرستان شاهرود. بازرگان، عباس، سرمد، زهره و حجازی، الهه. (۱۳۷۶). روش تحقیق در علوم رفتاری. نشر آگاه.
- تدریس حسنی، علی. (۱۳۷۹). بررسی راه های ایجاد و افزایش انگیزه معلمان به منظور بهبود کیفیت امر آموزش معلمان استان گیلان. پژوهشکده تعلیم و تربیت استان گیلان.
- حقیقتی، رضا. (۸۲-۱۳۸۱). بررسی موانع بکارگیری کتب روش ها و فنون تدریس در فرایند تدریس از دیدگاه معلمان و مدیران شهرستان کردکوی. پایان نامه کارشناسی ارشد مرکز مدیریت دولتی مازندران.
- رحال زاده، رضا. (۱۳۷۵). روش شناسی تدریس. تهران: انتشارات ترمه.
- روحانی، رقیه. (۱۳۸۳). رویکردهای نوین تدریس در علوم پایه. کیمیای مازندران، سال اول، شماره ۱ تابستان.
- صفدری، عبدالمحمد. (۱۳۸۲). شناخت موانع و مشکلات کاربرد روش های فعال تدریس در مدارس استان لرستان. پژوهشکده تعلیم و تربیت استان لرستان.
- ضیایی، غلامعلی. (۱۳۸۲). رابطه سبک مدیریت با میزان کارآیی معلمان دوره ابتدایی در شهرستان گرگان. پایان نامه کارشناسی ارشد مرکز آموزش مدیریت دولتی مازندران.
- فروتن، عبدالحکیم. (۱۳۸۳). راهکارهای ترغیب معلمان به استفاده از شیوه های فعال تدریس با توجه به امکانات موجود. پژوهشکده تعلیم و تربیت استان گلستان.
- فضلی خانی، منوچهر. (۱۳۷۸). روش های فعال تدریس در برنامه های پرورشی. تهران: انتشارات تربیت.
- قاسم پور دهاقانی، علی. (۱۳۸۳). بررسی موانع و مشکلات دبیران مدارس متوسطه شهر اصفهان در بکارگیری روش های تدریس فعال. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه اصفهان.

محمودی، فیروز. (۱۳۸۱). بررسی رابطه ویژگی های فردی دبیران با کیفیت آموزشی آنها و پیشرفت تحصیلی فراگیران دوره متوسطه شهر تبریز با تاکید بر روش فلندرز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی، تبریز.

مقدم، بدری. (۱۳۷۹). کاربرد روان شناسی در آموزشگاه. نشر سروش: چاپ هفتم.

وحدتی همت، شکوفه. (۸۲-۱۳۸۱). بررسی عوامل بکارگیری روش های فعال تدریس در دوره متوسطه استان همدان. پژوهشکده تعلیم و تربیت استان همدان.

یادگارزاده، غلامرضا. (۱۳۷۸). روش های فعال تدریس، ضرورت ها، دیدگاه ها و پژوهش ها. رشد تکنولوژی آموزشی، شماره ۱۱۸، صص ۵-۳.

Borich, Gary D.: The Appraisal of Teaching; Addison-Wesley, 1977, *Active teaching for higher cognitive learnings* Tobin, K, and others (1988) -. Science education vol. 10. mar Science, International journal of

Meril C .Wittrock other .*Hand book of Research on Teaching* -p.6 (U.S.A: Macmillan. 3Ed, 1966)

Joyce, Bruce, et al. (1992) , *Models of Teaching* (3 rd Edition) : Hall International, Inc

Jacobsen, Eggen, *Methods for Teaching* , ohio : Bell & Howell comoany, 1981.

www.lorestane.ir/news/peintversion.aspx?NewsId=1364

http://217.218.26.132/semnan/orgtemp_page.aspx?pgid=15#htm2-84 <http://mcs.ir/kimia>

Htm1 sts/abstracts^{۹۰} /edu/thirteen - <http://www.ui.ac.ir/grd>

<http://www.tabrizu.ac.ir/faculties/F-Education/index-edu>